

SLOVENSKÁ REPUBLIKA

NÁLEZ

Ústavného súdu Slovenskej republiky

V mene Slovenskej republiky

IV. ÚS 117/04-27

Ústavný súd Slovenskej republiky na neverejnom zasadnutí 30. júna 2004 v senáte zloženom z predsedu Jána Lubyho a zo sudcov Jána Auxta a Juraja Horvátha prerokoval prijatú sťažnosť M. Š., bytom B., zastúpenej advokátkou JUDr. L. D.,B., vo veci porušenia jej základného práva na prerokovanie veci bez zbytočných priet'ahov podľa čl. 48 ods. 2 Ústavy Slovenskej republiky postupom Okresného súdu Bratislava I v konaní vedenom pod sp. zn. 15 C 180/96 a takto

r o z h o d o l :

1. Základné právo M. Š. na prerokovanie veci bez zbytočných priet'ahov podľa čl. 48 ods. 2 Ústavy Slovenskej republiky postupom Okresného súdu Bratislava I v konaní vedenom pod sp. zn. 15 C 180/96 p o r u š e n é b o l o .

2. Okresnému súdu Bratislava I v konaní vedenom pod sp. zn. 15 C 180/96 p r i k a z u j e k o n a ť b e z z b y t o č n ý c h p r i e ť a h o v .

3. M. Š. priznáva primerané finančné zadost'učinenie v sume 50 000 Sk (slovom päťdesiat'tisíc slovenských korún), ktoré jej je Okresný súd Bratislava I p o v i n n ý vyplatiť do dvoch mesiacov od doručenia tohto nálezu.

4. Okresný súd Bratislava I je p o v i n n ý uhradiť M. Š. trovy konania vo výške 9 332 Sk (slovom deväťtisícristotridsaťdva slovenských korún) do jedného mesiaca od doručenia tohto nálezu na účet jej právnej zástupkyne JUDr. L. D., B.

O d ô v o d n e n i e :

I.

Ústavnému súdu Slovenskej republiky (ďalej len „ústavný súd“) bola 12. marca 2004 doručená sťažnosť M. Š. (ďalej len „sťažovateľka“), ktorou namietala porušenie jej základného práva na prerokovanie veci bez zbytočných prieťahov podľa čl. 48 ods. 2 Ústavy Slovenskej republiky (ďalej len „ústava“) postupom Okresného súdu Bratislava I (ďalej len „okresný súd“) v konaní vedenom pod sp. zn. 15 C 180/96.

Ústavný súd uznesením č. k. IV. ÚS 117/04–11 zo 16. apríla 2004 prijal sťažnosť sťažovateľky podľa § 25 ods. 3 zákona Národnej rady Slovenskej republiky č. 38/1993 Z. z. o organizácii Ústavného súdu Slovenskej republiky, o konaní pred ním a o postavení jeho sudcov v znení neskorších predpisov (ďalej len „zákon o ústavnom súde“) na ďalšie konanie.

Podpredsedníčka okresného súdu vo svojom vyjadrení k sťažnosti zo 16. júna 2004 okrem iného uviedla:

„Konanie je vedené na Okresnom súde Bratislava I pod sp. zn. 15 C 180/96 na základe návrhu navrhovateľky doručeného navrhovateľkou tunajšiemu súdu dňa 25. 9. 1996. Úpravou konajúcej sudkyne zo dňa 24. 6. 1997 bol návrh na začatie konania doručený odporcovi na vyjadrenie. Odporca v 1. rade doručil súdu dňa

18. 8. 1997 vyjadrenie k návrhu a odporca v 2. rade dňa 9. 10. 1997. Sudkyňa úpravou z 13. 5. 1998 doručila vyjadrenie odporcov navrhovateľke a obrátila sa na Obvodné riaditeľstvo PZ SR so žiadosťou o zapožičanie spisu. Vo veci bol stanovený termín pojednávania na deň 27. 10. 1998. Odporcovia cestou svojho právneho zástupcu požiadali o odročenie pojednávania. Z dôvodu neprítomnosti odporcov bol stanovený nový termín na deň 18. 12. 1998. Právny zástupca odporcu v 2. rade požiadala opätovne o odročenie termínu pojednávania. Z dôvodu neprítomnosti odporkyne v 2. rade bolo pojednávanie odročené na deň 5. 3. 1999. Pojednávanie bolo opakovane odročené z dôvodu neprítomnosti odporkyne v 2. rade na deň 7. 5. 1999. Uznesením č. k. 15 C 180/96–38 zo dňa 7. 5. 1999 súd konanie prerušil do doby právoplatného ukončenia trestného konania vo veci vyšetrovania, ktoré vedie Okresný úrad vyšetrovania PZ Bratislava I pod Č. V. S.: OÚV–90/30-1998. Listom zo dňa 19. 3. 2001 bol požiadany OÚ vyšetrovania PZ Ba I o oznámenie, či došlo k ukončeniu vyšetrovania vo veci Č. V. S.: OÚV–90/30-1998. Výzva súdu bola opakovane realizovaná 24. 7. 2001 a 8. 3. 2002. OÚ vyšetrovania PZ dňa 11. 4. 2002 oznámil súdu, že vyšetrovací spis Č. V. S.: OÚV–90/30-1998 bol dňa 23. 10. 2001 odstúpený na vyšetrovanie OÚV PZ Trnava. OÚ vyšetrovania PZ v Trnave dňa 23. 4. 2002 oznámil súdu, že vec Č. V. S. : OÚV–90/30-1998 nie je právoplatne skončená. Listom zo dňa 25. 9. 2003 sudkyňa opäť žiadala o zapožičanie spisového materiálu OÚ vyšetrovania PZ. Listom doručeným súdu dňa 3. 12. 2003 žiadala navrhovateľka o pokračovanie v konaní. Sudkyňa sa listom zo dňa 16. 2. 2004 obrátila na Okresný úrad justičnej polície v Trnave. Prípis bol urgovaný na základe úpravy konajúcej sudkyne z 31. 5. 2004. K dnešnému dňu civilná kancelária pokyn sudkyne nerealizovala. Ako to vyplýva z priebehu konania vedeného na Okresnom súde Bratislava I pod sp. zn. 15 C 180/96 nedošlo k zbytočným prietahom v konaní zo strany konajúcej sudkyne. Stanovené termíny pojednávania boli odročené z dôvodu opakovanej neprítomnosti odporcov. (...).

Subjektívne zavinenie konajúcej sudkyne zistené nebolo. V oddelení 15 C v súlade s Občianskym súdnym poriadkom sa vybavuje vysoký počet pridelených vecí popri priebežnom mesačnom nápade nových vecí (cca 600 vecí). (...)

Zdlhavosť predmetného konania (zväčšujúce sa časové rozdiely medzi jednotlivými úkonmi sudkyne) spôsobila taktiež neúmerne zaťaženosť sudkyne vzniknutá z dôvodu pretrvávajúceho nedostatočného personálneho obsadenia Okresného súdu Bratislava I sudcami, vzniknutého po odchode sudkýň na materskú dovolenku, do dôchodku, na Krajský súd v Bratislave ako i neúmerne vysoký nápad vecí na občianskoprávnom úseku.

V prípade, že ÚS SR dospeje k záveru, že bolo porušené základné právo na prerokovanie veci bez zbytočných prietáhov, navrhujeme, aby ÚS SR nepriznal sťažovateľke finančné zadosťučinenie z dôvodu, že konanie je prerušené.“

Ústavný súd so súhlasom účastníkov konania podľa § 30 ods. 2 zákona o ústavnom súde upustil v danej veci od ústneho pojednávania, pretože po oboznámení sa s ich vyjadreniami, ako aj s obsahom súdneho spisu okresného súdu sp. zn. 15 C 180/96 dospel k názoru, že od tohto pojednávania nemožno očakávať ďalšie objasnenie veci.

II.

Sťažovateľka sa podanou sťažnosťou domáhala vyslovenia porušenia jej základného práva podľa čl. 48 ods. 2 ústavy, podľa ktorého „Každý má právo, aby sa jeho vec verejne prerokovala bez zbytočných prietáhov...“.

Ústavný súd pri rozhodovaní o sťažnostiach namietajúcich porušenie základného práva podľa čl. 48 ods. 2 ústavy vychádza zo svojej ustálenej judikatúry (I. ÚS 24/03, IV. ÚS 15/03, II. ÚS 66/03), v súlade s ktorou možno za konanie (postup) súdu odstraňujúce právnu neistotu sťažovateľa v konkrétnom posudzovanom prípade považovať také konanie, ktoré smeruje k právoplatnému rozhodnutiu vo veci alebo k odstráneniu jeho právnej neistoty zákonom dovoleným spôsobom. K vytvoreniu právnej istoty preto dochádza zásadne až právoplatným rozhodnutím súdu alebo iného štátneho orgánu.

Pri posudzovaní otázky, či v súdnom konaní okresného súdu vedenom pod sp. zn. 15 C 180/96 došlo k zbytočným prietahom v konaní, a tým aj k porušeniu základného práva podľa čl. 48 ods. 2 ústavy, ústavný súd v súlade so svojou doterajšou

judikatúrou (II. ÚS 813/00, I. ÚS 20/02, III. ÚS 111/02, IV. ÚS 74/02) zohľadňuje tri základné kritériá, ktorými sú právna a faktická zložitosť veci, o ktorej súd rozhoduje (1), správanie účastníka konania (2) a postup samotného súdu (3).

Pri vyhodnotení doterajšieho konania okresného súdu vo veci sp. zn. 15 C 180/96 podľa troch označených základných kritérií ústavný súd dospel k týmto záverom:

1. Pokiaľ ide o právnu a faktickú zložitosť veci, konanie vedené pred okresným súdom (o určenie neplatnosti právneho úkonu a vypratanie bytu) tvorí bežnú súčasť rozhodovacej činnosti súdov. Nároky sťažovateľky vychádzali z právnej úpravy obsiahnutej v Občianskom zákonníku. Výklad a používanie tejto právnej úpravy sú stabilizované a na tento spor sa vzťahuje dostatok judikatúry všeobecných súdov. V danom prípade okresný súd vo svojom vyjadrení nenamietal skutkovú a právnu zložitosť danej veci. Do dňa predloženia spisu ústavnému súdu vo veci nevykonal žiadny dôkazný prostriedok, všetky štyri nariadené pojednávania odročil hneď po zistení prítomnosti, resp. neprítomnosti predvolaných účastníkov a ich právnych zástupcov, teda k hodnoteniu skutkovej a právnej zložitosti vôbec nepristúpil. Ústavný súd konštatuje, že skutkovú a právnu zložitosť veci dosiaľ nie je možné ani reálne hodnotiť, z čoho vyplýva, že prípadná skutková a právna zložitosť nemohla mať vplyv na celkovú doterajšiu dĺžku tohto konania.

2. Pokiaľ ide o správanie sťažovateľky v preskúmvanej veci, ústavný súd nezistil takú závažnú skutočnosť, ktorá by mohla byť osobitne zohľadnená na jej ťarchu. Sťažovateľka bola počas konania aktívna a súčinnosťná, zúčastnila sa všetkých nariadených pojednávaní, v priebehu konania žiadala okresný súd o určenie termínu pojednávania a podala aj sťažnosť na zbytočné prietahy.

3. Napokon sa ústavný súd zaoberal postupom okresného súdu v konaní vedenom pod sp. zn. 15 C 180/96. Pokiaľ ide o postup okresného súdu v posudzovanom konaní, ústavný súd prihliadal na ustanovenie § 6 Občianskeho súdneho poriadku (ďalej len „OSP“), ktorý súdom prikazuje, aby v súčinnosti so všetkými účastníkmi konania postupovali tak, aby ochrana práv bola rýchla a účinná, a ďalej na ustanovenie § 100 ods. 1

OSP, podľa ktorého len čo sa konanie začalo, postupuje v ňom súd i bez ďalších návrhov tak, aby vec bola čo najrýchlejšie prejednaná a rozhodnutá.

Sudca je podľa § 117 ods. 1 OSP povinný robiť vhodné opatrenia, aby sa zabezpečilo splnenie účelu pojednávania a úspešné vykonanie dôkazov.

Pokiaľ ide o hodnotenie postupu okresného súdu, ústavný súd konštatuje, že postup okresného súdu od podania žaloby nesvedčí o tom, že by svoju činnosť organizoval v súlade s povinnosťou uloženou mu v § 100 ods. 1 OSP, aby bola vec čo najrýchlejšie prejednaná a rozhodnutá.

Zbytočné prietahy sa začali vyskytovať v činnosti okresného súdu už v období od 25. septembra 1996, keď mu bola doručená žaloba sťažovateľky, do 24. júna 1997, keď vyzval žalovaného v prvom rade, aby sa vyjadril k žalobe (9 mesiacov), a tiež v období od 9. októbra 1997, keď žalovaná v druhom rade doručila okresnému súdu vyjadrenie, do 8. septembra 1998, keď určil termín pojednávania na 27. október 1998 (11 mesiacov). Ústavný súd poukazuje aj na nesústredenú činnosť okresného súdu, ktorý taký jednoduchý úkon, akým je doručenie žaloby žalovaným, vykonal nielen oneskorene, ale výzvy pre žalovaných nevypracoval súčasne (jedna výzva bola vykonaná 24. júna 1997 a druhá 9. októbra 1997). V tomto období okresný súd vo veci urobil iba jeden úkon 13. mája 1998, ktorým vyzval žalovaných, aby sa vzájomne vyjadrili k ich vyjadreniam. Okresný súd do dňa odoslania spisu ústavnému súdu nerozhodol ani o návrhu na pokračovanie v konaní, ktorý podala právna zástupkyňa sťažovateľky 3. decembra 2003.

Postup okresného súdu bol neefektívny a nesústredený aj v tom, že hoci do prerušenia konania (7. mája 1999) nariadil štyri pojednávania, na týchto pojednávaniach nevykonával žiadne dokazovanie, nevypočul prítomných účastníkov a ich právnych zástupcov. Jeho činnosť počas celého konania (aj po prerušení konania) sa orientovala len na zisťovanie stavu vyšetrovania v trestnej veci a zaslanie vyšetrovacieho spisu, a to i napriek tomu, že Okresný úrad vyšetrovania Policajného zboru v Trnave mu už 23. apríla 2002 oznámil, že sťažovateľka v trestnom konaní vystupuje ako svedok.

Ústavný súd konštatuje, že čo sa týka otázky prerušenia konania, je potrebné vychádzať z toho, že okresný súd vykonal voľbu medzi viacerými do úvahy prichádzajúcimi procesnými postupmi a ústavný súd ju ani nemieni spochybníť, pretože jednak ide o procesný postup, ktorý je zákonom dovolený (§ 109 ods. 2 OSP), a jednak ho treba posudzovať podľa situácie, ktorá existovala v čase, keď sa realizoval, a k posúdeniu ktorej majú v zásade lepšie predpoklady všeobecné súdy než ústavný súd, odhliadnuc od princípu subsidiarity, ktorým sa riadi jeho vzťah k všeobecným súdom a ktorému viac zodpovedá, aby ústavný súd, pokiaľ to nie je nevyhnutné, sám neposudzoval vhodnosť alebo účelnosť zvoleného procesného postupu. To však ešte neznamená, že táto voľnosť je bez obmedzenia a ústavným súdom nekontrolovateľná. Aj ustanovenie § 109 ods. 2 písm. c) OSP, tak ako nakoniec každé zákonné ustanovenie, sa totiž musí vykladať a uplatňovať v súlade s ústavou (čl. 152 ods. 4 ústavy). Keďže zo žiadneho ustanovenia ústavy nemožno vyvodíť, že prerušením konania jeho účastník stráca právo na to, aby sa jeho vec prerokovala bez zbytočných prieťahov, podľa čl. 48 ods. 2 ústavy, všeobecný súd sa musí pri uplatňovaní procesného postupu o prerušení konania riadiť i požiadavkou, ktorá je zakotvená v tomto článku ústavy a ktorá ukladá povinnosť prijať príslušné opatrenia umožňujúce prerokovanie napadnutej veci bez zbytočných prieťahov, a tým vykonanie spravodlivosti v primeranej lehote, čím sa okresný súd v predmetnej veci neriadil.

Obranu okresného súdu spočívajúcu vo veľkom počte nevybavených vecí, nedostatočnom personálnom obsadení a zaťažnosti sudcov okresného súdu v tomto smere neakceptoval.

V súlade s medzinárodným štandardom uplatňovania Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd platí, že nadmerné množstvo vecí, v ktorých štát musí zabezpečiť súdne konanie, nezbaňuje štát zodpovednosti za zbytočné prieťahy v súdnom konaní (III. ÚS 17/02). Námietka pretrvávajúceho vysokého nápadu vecí a v tejto súvislosti enormného zaťaženia sudcov pri vybavovaní agendy nemá povahu okolnosti, ktorá by vylučovala alebo znižovala zodpovednosť súdu za rozhodnutie vo veci občana,

ktorý sa naň obrátil. Tieto okolnosti ústavný súd nezohľadňuje v súvislosti s pozitívnym záväzkom štátu zabezpečiť právo občana na súdne konanie bez zbytočných priet'ahov.

Vychádzajúc zo samotnej dĺžky konania, jeho doterajšieho priebehu a z dosiahnutých výsledkov okresného súdu, ktorý k vykonávaniu dokazovania dosiaľ vôbec nepristúpil, ústavný súd dospel k záveru, že v konaní vedenom na okresnom súde pod sp. zn. 15 C 180/96 bolo porušené základné právo s'ťažovateľky na prerokovanie veci bez zbytočných priet'ahov podľa čl. 48 ods. 2 ústavy.

III.

Ak ústavný súd pri rozhodovaní o s'ťažnosti fyzickej osoby alebo právnickej osoby podľa čl. 127 ods. 2 ústavy vysloví, že k porušeniu práva došlo právoplatným rozhodnutím, opatrením alebo iným zásahom, príp. nečinnosťou, zruší také rozhodnutie, opatrenie alebo iný zásah, príp. prikáže tomu, kto právo porušil, aby vo veci konal.

Ústavný súd v súlade so svojím rozhodnutím o porušení základného práva s'ťažovateľky podľa čl. 48 ods. 2 ústavy v zmysle § 56 ods. 3 písm. a) zákona o ústavnom súde prikázal okresnému súde, aby vo veci vedenej pod sp. zn. 15 C 180/96 konal bez zbytočných priet'ahov.

Podľa čl. 127 ods. 3 ústavy „Ústavný súd môže svojím rozhodnutím, ktorým vyhovie s'ťažnosti, priznať tomu, koho práva podľa odseku 1 boli porušené, primerané finančné zadost'učinenie“.

Podľa § 50 ods. 3 zákona o ústavnom súde ak sa s'ťažovateľ domáha primeraného finančného zadost'učinenia, musí uviesť rozsah, ktorý požaduje, a z akých dôvodov sa ho domáha.

S'ťažovateľka vo svojej s'ťažnosti žiadala aj o priznanie primeraného finančného zadost'učinenia vo výške 100 000 Sk. Žiadosť odôvodnila tým, že súdne konanie je po

ôsmich rokoch stále na súde prvého stupňa bez rozhodnutia vo veci samej a ona „*sa stala obeťou podvodu, čo má za následok, že sa nachádza v zložitej sociálno–ekonomickej situácii. Už vyše desať rokov nemôže užívať svoj byt, ktorý nadobudla legálnym spôsobom na základe zmluvy o prevode užívacieho práva, a je odkázaná na pomoc príbuzných a známych*“.

V dôsledku zistených skutočností preto ústavný súd považoval za potrebné rozhodnúť i o náhrade nemajetkovej ujmy, ktorá sťažovateľke vznikla, a to priznaním primeraného finančného zadosťučinenia. Pri jeho priznaní ústavný súd vychádzal z tej skutočnosti, že sťažovateľka si uplatnila nárok na ochranu základného práva na konanie bez zbytočných prieťahov v spore, ktorého doterajšie trvanie nemožno ničím ospravedlniť. Podľa ústavného súdu nemožno spravodlivo žiadať od sťažovateľky, aby čakala na výsledok súdneho sporu takmer 8 rokov, ako ani akceptovať, aby po uplynutí tohto obdobia bol zistený taký stav konania, ako je tomu v prípade sťažovateľky. Vychádzajúc z princípov spravodlivosti, z potreby zavŕšenia ochrany základných práv, ako aj z hodnotenia „správania sťažovateľky“ v predmetnom konaní ústavný súd dospel k záveru, že primerané finančné zadosťučinenie pre sťažovateľku vo výške 50 000 Sk (slovom päťdesiat tisíc slovenských korún), ktoré je okresný súd povinný uhradiť v súlade s výrokom tohto nálezu, je za porušenie jej základného práva podľa čl. 48 ods. 2 ústavy dostatočnou náhradou nemajetkovej ujmy. Ústavný súd vzhľadom na jeho konštatovanie k otázke prerušenia konania neprihliadol na vyjadrenie okresného súdu, aby z tohto dôvodu sťažovateľke nebolo priznané primerané finančné zadosťučinenie.

Ústavný súd napokon rozhodol podľa § 31a zákona o ústavnom súde a § 151 ods. 1 OSP aj o úhrade trov konania sťažovateľky, ktoré jej vznikli v dôsledku právneho zastúpenia pred ústavným súdom advokátkou JUDr. L. D.

Ústavný súd priznal sťažovateľke (§ 36 ods. 2 zákona o ústavnom súde) náhradu trov konania vo výške 9 332 Sk (slovom deväťtisícristotridsaťdva slovenských korún) z dôvodu trov jej právneho zastúpenia. Ústavný súd priznal právnej zástupkyňi úhradu za dva úkony právnej služby (príprava a prevzatie veci, písomné vyhotovenie sťažnosti), každý v hodnote

4 530 Sk (základom bola nominálna mesačná mzda zamestnanca hospodárstva Slovenskej republiky v prvom polroku 2003 vo výške 13 602 Sk), podľa § 1 ods. 3, § 13 ods. 8, § 16 ods. 1 písm. a) a c) a § 25 vyhlášky Ministerstva spravodlivosti Slovenskej republiky č. 163/2002 Z. z. o odmenách a náhradách advokátov za poskytovanie právnych služieb. Ďalej ústavný súd priznal právnej zástupkyni sťažovateľky aj dvakrát náhradu režijného paušálu za každý úkon po 136 Sk v zmysle § 19 citovanej vyhlášky.

Vzhľadom na čl. 133 ústavy, podľa ktorého proti rozhodnutiu ústavného súdu nemožno podať opravný prostriedok, treba pod „právoplatnosťou rozhodnutia“ rozumieť jeho doručenie účastníkom konania.

P o u č e n i e : Proti tomuto rozhodnutiu nemožno podať opravný prostriedok.

V Košiciach 30. júna 2004